

BIBLIOGRAFI

Bahan Rasmi Yang Diterbitkan

Sarawak Annual Report 1947, Sarawak Government Printing, Kuching, 1948.

Sarawak Annual Report 1948, Sarawak Government Printing, Kuching, 1949.

Sarawak Annual Report 1949, Sarawak Government Printing, Kuching, 1950.

Sarawak Annual Report 1950, Sarawak Government Printing, Kuching, 1951.

Bahan Rasmi Yang Tidak Diterbitkan

Fail Anti-Cession and 338 Names, Box C / A / d1, Arkib Negeri Kuching, Sarawak.

Fail Wanita Melayu Sarawak, Box P / P / C / A / d2, Arkib Negeri Kuching, Sarawak

Fajar Sarawak, Packet F / F C / A / b7, Arkib Negeri Kuching, Sarawak.

Profil Pemimpin dan Tokoh, Box P / P B2 / C6, Arkib Negeri Kuching, Sarawak

Latihan Ilmiah, Disertasi Sarjana dan Doktor Falsafah

Abdul Aziz Mat Ton, “Gerakan Ansarul Sunnah Dalam Kegiatan Kaum Muda Melaka”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1972/1973.

Abdullah Hj. Jaafar, “*Al-Imam* Dalam Nasionalisme Melayu”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, 1975.

Ahmad Fuad bin Affandi, “*Al-Ikhwan* 1926-1931 : Idea dan Pemikiran”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1995/1996.

Asmerynee Abdullah, “MPSI : Perkembangannya Sebagai Maktab Yang Tertua Di Malaysia”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1997/1998.

Bujang Mohammad, “The Cession of Sarawak to Great Britain 1946”, Graduation Exercise, B.A., Department of History, University of Malaya, Singapore, 1960.

Dayang Naralam Abang Raini, “Ikhwan Zaini : Satu Kajian Tentang Perjuangan dan Pemikiran Politiknya”, Latihan Ilmiah, B. A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1996/1997.

Dinah Samuel, “*Utusan Sarawak* (1940-an dan 1990-an) : Satu Kajian Dasar dan Matlamat Penerbitan”, Kertas Projek, B. A., Jabatan Pengajian Media, Universiti Malaya, 1999/2000.

Hasan Salleh, “*Pengasuh Majalah Terawal Di Kelantan* : Satu Tinjauan”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1983/1984.

Haslinda Osman, “*Neracha 1910-1915*”, Latihan Ilmiah B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1995/1996.

Hasnah Hussiin, “*Bulan Melayu (1930-1938)*”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1995/1996.

_____, “Peranan Guru-Guru Melayu Dalam Memajukan Masyarakat Melayu 1900-1941”, Disertasi Sarjana, M.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1999.

Ho Hui Ling, “Politik Orang Cina Di Sarawak 1946-1963”, Tesis, M.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1998.

Horriah Affendi, “Pendudukan Jepun di Sarawak 1941-1945”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1980/1981.

Jaraiee @ Jarmi Sawal, “Sumbangan *Utusan Sarawak* Terhadap Perkembangan Bahasa dan Kesusasteraan Melayu di Sarawak 1949-1971,” Latihan Ilmiah B.A., Rancangan Penulisan Kreatif dan Deskriptif, Jabatan Pengajian Melayu, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1984/1985.

Liang Kim Bang, “Sarawak 1946-1957”, Graduation Exercise, B.A., Department of History, University of Malaya, Singapore, 1964.

Lockard, C.A., “The Southeast Asian Town in Perspectives : A Social Study of Kuching, Malaysia, 1820-1970”, Ph. D., Thesis, University of Winconsin, 1973.

Malsiah Jamal, “Pergerakan Anti-Penyerahan Di Sibu”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1985/1986.

Merina Merican, “Sayed Shaikh Al-Hadi Dan Pendapatnya-Pendapatnya Mengenai Kemajuan Kaum Perempuan (Sebagai Tersiar Didalam Majallah *Al-Ikhwan*”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Pengajian Melayu, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1960.

Misliah Salleh, “*Utusan Melayu* : Sumbangannya Kepada Orang Melayu Dari 1939-1946”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1998/1999.

Mohammad Jasni Hipni, “Sejarah Perkembangan Pendidikan Islam Di Bahagian Kuching Abad ke-20”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1998/1999.

Mohd. Syahir Othman, “Syed Sheikh Al-Hadi dan Akhbar *Saudara* 1928-1941”, Latihan Ilmiah B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1999/2000.

Muhamad Zakidi Mat Yazid, “*Dunia Melayu* 1928-1930”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1999/2000.

Nordi Achie, “Wanita dan Politik Sarawak 1946-1996 : Penglibatan, Peranan dan Tokoh”, Latihan Ilmiah B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1997/1998.

Norlizanawati Md. Ali, “Malayan Union Dan Politik Melayu”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1998/1999, hlm. 36-56.

Othman Mohamad, “Malay Response To The Malayan Union”, Graduation Exercise, B.A., Department of History, University of Malaya, Kuala Lumpur, 1969/1970.

Rahimah Isa, “Peranan *Bulan Melayu* (1930-1938) Sebagai Penggerak Kesedaran Sosial Di Kalangan Masyarakat Melayu”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1999/2000.

Reece, R.H.W., “The Cession of Sarawak to the British Crown in 1946”, Ph.D. Thesis, Australia National University, 1977.

Rohaya Mohd. Noor, “*Seruan Ra'ayat 1945-1946*”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1999/2000.

Sabariah Mat Hussin, “Maktab Perguruan Sultan Idris Dalam Merealisasikan Pendidikan Sekular Dan Semangat Nasionalisme Pada Tahun 1920-an Sehingga Tahun 1957”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1998/1999.

Sanib Said, “Anti-Cession Movement 1946-1951 : The Birth of Nationalism in Sarawak”, Graduation Exercise, B.A., Department of History, University of Malaya, Kuala Lumpur, 1975/1976.

Saritha Japin, “Penentangan Ke Atas Pentadbiran Syarikat Berpiagam Di Sabah 1881-1941 : Satu Peninjauan”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1997/1998.

Suraiya Abdul Wahab, “*Semangat Islam 1929-1931*”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1999/2000.

Zainab Tambul, “*Seruan Azhar (1925-1928) : Satu Kajian Tentang Idea Pengislahannya Kepada Masyarakat Melayu*”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1997/1998.

Zulkifli Abdullah, “The Malayan Union and Malay Reactions”, Graduation Exercise, B.A., Department of History, University of Malaya, Kuala Lumpur, 1973/1974.

Zulkifli Mohamad, “*Al-Imam : Penyalin Gagasan Islah Islamiyah Kaum Muda 1906-1908*”, Latihan Ilmiah, B.A., Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1983/1984.

Akhbar

Fajar Sarawak 1930

Malaya Tribune 1948¹

Pedoman Raayat 1950-1959

Sarawak Gazette 1870-1941, 1946-1950

Sarawak Government Gazette 1908-1941, 1946-1950

Sarawak Tribune 1945-1950

Utusan ASAS 1947-1948

Utusan Sarawak 1949-1950

Kertas Kerja Persidangan

Abdullah Zakaria Ghazali, “Gerakan Awal Penentangan Kolonialisme Di Sarawak”, Kertas Kerja Simposium Sejarah Sarawak 2000, 16-17 Ogos, Persatuan Sejarah Malaysia dan Jabatan Pendidikan Negeri Sarawak, Kuching.

Abdul Kadir Hassan, “Ketokohan dan Pemikiran Sheikh Othman Sarawak”, Laporan Seminar Kepimpinan dan Pengajian Kebudayaan Negeri Sarawak, 5-9 Oktober 1982, Kementerian Kebudayaan, Belia dan Sukan, Kuching.

¹ Harpur, W.A., (The *Malaya Tribune* Editor), “Anti-Cession Feelings : Population Wants Brooke”, “No Gestapo – But It’s Still Dangerous To Think”, “Sarawak : Cession Means More Taxes” dan “Politics In A Dayak Longhouse” dalam “The Truth About Sarawak”, (Reprint of series of articles appearing in the *Malaya Tribune*), Arkib Negeri Kuching, Sarawak. (Keratan Akhbar)

Awang Mohd. Jamil Al-Sufri Awang Umar, “Pangiran Muda Hashim dan James Brooke”, Kertas Kerja, Simposium Sejarah Sarawak 2000, 16-17 Ogos, Persatuan Sejarah Malaysia dan Jabatan Pendidikan Negeri Sarawak, Kuching.

Fong Hon Kah and Julitta Lim Shau Hua, “The Nationalism of Sarawak People in the Guerilla War Against the Japanese towards the End of the Occupation” Kertas Kerja, Simposium Sejarah Sarawak 2000, 11-12 Ogos 2000, Persatuan Sejarah Malaysia dan Jabatan Pendidikan Negeri Sarawak, Kuching.

Haji Awang Mohd. Jamil Al-Sufri, “Sultan Tengah (Sultan Sarawak Pertama dan Terakhir)”, Kertas Kerja, Seminar Budaya Melayu Sarawak II, Yayasan Budaya dan Kerajaan Negeri Sarawak, 28-30 Jun 1993, Kuching.

Jaraiee @ Jarmi Sawal, “Akhbar Bahasa Melayu Sarawak : Satu Analisis Peranan”, Seminar Persuratkhabaran Melayu Sarawak, 26 Oktober 1985, Gabungan Persatuan Penulis Sarawak dan Dewan Bahasa dan Pustaka Cawangan Kuching, Kuching.

Md. Saidin Ahmad Ishak, “Akhbar Dan Percetakan Melayu Di Timur Tengah”, Pertemuan Dunia Melayu Di Tanah Suci, 29 Mei-6 Jun 2000, Yayasan Sekretariat Melayu Antarabangsa dan Gabungan Persatuan Penulis Nasional Malaysia, Jedah. (Jawi)

Nordi Achie, “Wanita Dalam Politik Sarawak 1946-1996 : Satu Tinjauan Awal”, Kertas Kerja, Simposium Sejarah Sarawak, 16-17 Ogos 2000, Persatuan Sejarah Malaysia dan Jabatan Pendidikan Negeri Sarawak, Kuching.

Sanib Said, “Melayu Dalam Sejarah Sarawak : Iktibar Untuk Pembangunan Masa Depan”, Kertas Kerja Seminar Budaya Melayu Sarawak II, Yayasan Budaya dan Kerajaan Negeri Sarawak, 28-30 Jun 1993, Kuching.

Suffian Mansor, “Persidangan Yalta dan Asia Timur”, Kertas Kerja, Jabatan Sejarah, 9 Julai 1999, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.

Buku dan Artikel

A. Karim Haji Abdullah, A. Samad Ismail : *Ketokohan dan Kewartawanan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1991.

A.M. Iskandar Haji Ahmad, *Persuratkhabaran Melayu 1876-1968*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1973.

Abang Yusuf Puteh, *The Malays of Sarawak*, Shobra Publication, Kuching, 1998.

Abdul Aziz Mat Ton, *Politik al-Imam*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 2000.

_____, “Persekolahan Melayu 1945-1948 : Satu Manifestasi Semangat Perjuangan Melayu”, Khoo Kay Kim (ed.), *Sejarah Masyarakat Melayu Moden*, Jabatan Penerbitan Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1985.

Abdul Latif Abu Bakar, “Paspam : Pertubuhan yang Berkaitan Persuratan yang Pertama di Bumi Pulau Pinang”, Abdul Latif Abu Bakar (ed.), *Warisan Sastera Pulau Pinang*, Biro Penerbitan Gapena, Kuala Lumpur, 1985.

_____, “Peranan PASPAM dalam Kegiatan Bahasa dan Sastera Melayu”, S. Othman Kelantan (ed.), *100 Tahun Pergerakan Bahasa dan Sastera Melayu 1888-1988*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

_____, *Abdul Rahim Kajai : Wartawan dan Sasterawan Melayu*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1984.

Abdul Rahman Abdullah, *Falsafah Alam Semesta Di Nusantara*, Utusan Publications & Distributors, Kuala Lumpur, 1999.

Abdul Rahman Deen, “The Coming of Indian Muslim Merchants to Sarawak”, *Sarawak Museum Journal*, Vol. XL, No. 61, December 1998.

Abdul Rahman Haji Abdullah, *Sejarah dan Tamadun Islam*, Teks Publishing Sdn. Bhd., Kuala Lumpur, 1988.

Abdul Rahman Haji Ismail, “*Jajahan Melayu dan Sri Perak : Satu Catatan Tentang Dua Akhbar Melayu Semenanjung Tanah Melayu Akhir Kurun Kesembilan Belas*”, *Kajian Malaysia, Journal of Malaysian Studies*, Jilid VI, No. 2, Disember 1988.

Abdullah Haji Jaafar, “*Al-Imam*”, dalam Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Abdullah Hussain, *Harun Aminurrashid : Pembangkit Semangat Kebangsaan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1982.

Abdullah Zakaria Ghazali dan Adnan Haji Nawang (ed.), *Biografi Tokoh Pilihan Malaysia*, Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1997.

_____, “Agama dan Kebangkitan Anti-British di Tanah Melayu”, Khoo Kay Kim (ed.), *Tamadun Islam di Malaysia*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

_____, “Kebangkitan Anti-British Di Semenanjung Tanah Melayu”, Khoo Kay Kim (ed.), *Sejarah Masyarakat Melayu Moden*, Jabatan Penerbitan Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1985,

_____, “Kebangkitan Tok Janggut Dalam Konteks Gerakan Anti-British Di Malaysia”, Nik Anuar Nik Mahmud (ed.) *Tok Janggut : Pejuang atau Penderhaka?*, Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1999.

_____, “Kebangkitan-Kebangkitan Anti-British di Semenanjung Tanah Melayu”, Khoo Kay Kim (ed.) *Malaysia : Sejarah dan Proses Pembangunan*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1982.

_____, “Peribumi dan Penjajah : Gerakan Tentangan di Malaysia”, *Malaysia Dari Segi Sejarah*, Bil. 23, 1995.

_____, *Pasir Salak : Pusat Gerakan Menentang British di Perak*, Yayasan Perak, Ipoh, 1997.

_____, *Terengganu : Tokoh, Pentadbiran dan Perjuangan*, Persatuan Muzium Malaysia, Kuala Lumpur, 1996.

Abu Bakar Hamzah, “Aspek Politik Gerakan Fundamental Islam di Malaysia pada 1906-1908”, Ismail Hussien (et. al.), *Tamadun Melayu*, Jilid I, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1989.

_____, *Al-Imam : Its Role in Malay Society 1906-1908*, Media Cendikiawan Sdn. Bhd., Kuala Lumpur, 1981.

Abul A'la Al-Maududi, *Empat Istilah Dalam Al-Quran : al-Illah, ar-Rabb, al-I'bادah, ad-Din*, (terjemahan Abdullah Said), Pustaka Nasional, Singapura, 1989.

Abul Hasan Ali Al-Hasany An-Nadwy, *Kerugian Dunia Kerana Kemunduran Umat Islam* (terjemahan Bey Ariffin dan Yunus Ali Al-Muhdlar), Pustaka Nasional, Singapura, 1984.

Adams, C.C., *Islam and Modernism in Egypt*, Russel & Co., New York, 1968.

Adnan Hj. Nawang, *Za'ba : Patriot dan Pendeta Melayu*, Yayasan Penataran Ilmu, Kuala Lumpur, 1994.

_____, “Pelita Malaya”, Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

_____, *Za'ba dan Melayu*, Berita Publishing Sdn. Bhd., Kuala Lumpur, 1998.

Afzalur Rahman, *Ensiklopedia Sirah, Sunnah, Dakwah dan Islam* (terjemahan Zaharah Salleh), Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

Ahmad Amin, *Fajar Islam*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1980.

Ahmad Boestamam, *Memoir Seorang Penulis*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1979.

Ahmad Haji Hasbullah, *Perkembangan Tamadun Islam Abad Pertengahan*, Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia, Kuala Lumpur, 1993.

Ahmad Masjidin, “Malayan Union Dalam Ruangan Akhbar Warta Negara”, *Malaysia Dari Segi Sejarah*, No. 8. April 1979.

Ahmad Nazri Abdullah, *Melayu dan Tanah : Tumpuan Khas Kepada Tanah Simpanan Melayu*, Media Intelek Sdn. Bhd., Petaling Jaya, 1985.

Ahmad Zaki Haji Ibrahim, “Jahiliyah dari Perspektif Al-Quran”, *Al-Manar*, Edisi Julai 1999, Bil. 4, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.

Ahmat Adam, *Sejarah dan Bibliografi Akhbar dan Majalah Melayu Abad Kesembilan Belas*, Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1992.

_____, *The Vernacular Press and The Emergence of Modern Indonesian Consciousness 1885-1913*, Cornell Southeast Asia Program, New York, 1995.

Alice, Y.H., *Old Kuching*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1998.

Allen, J.D.V., *The Malayan Union*, Monograph No. 10, New Heaven Yale University Press, Connecticut, 1967.

Al-Quran dan Terjemahannya, Percetakan Al-Quran Khadim Al-Haramain Asy-Syafirain, Jabatan Haji dan Waqaf Arab Saudi, Madinah Al-Munawarah, 1412, hlm. 144.

Al-Syahid Sayyid Qutb dan Sayyid Abul A'la Al-Maududi, *Manhaj Hidup Muslim* (terjemahan Hafid Muhammad 'Uthmani), Dewan Pustaka Fajar, Shah Alam, 1998.

American People's Encyclopedia, Vol. 12, Grolier Inc., New York, 1962.

Aminah Mohd. Nasir, "Majlis 1951-1955", Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Amir A. Rahman, *Pengantar Tamadun Islam*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1991.

Amran Abdullah dan Hamidah Husain, *Suku Kaum*, Prisma Sdn. Bhd., Petaling Jaya, 1994.

Amrat Kaur, "The Sikh Community in Sarawak" *Sarawak Museum Journal*, Vol. XL, No. 61, December 1998.

Andaya, B.W. and Andaya, L.Y., *A History of Malaysia*, Palgrave Publishers Ltd., London, 2001.

Aroian, L.A. dan Mitchell, R.P., *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern* (terjemahan Mohammad Redzuan Othman), Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1991.

Arshad Hj. Nawari, “*Utusan Melayu* Yang Dipunyai Orang Melayu”, Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Awang Had Salleh, *Pelajaran dan Perguruan Melayu di Malaya Zaman British*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1980.

Ayalon, A., *The Press in the Arab Middle East : A History*, Oxford University Press, New York, 1995.

Azizan Baharudin, *Pengenalan Tamadun Islam Di Andalus*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1986.

Barker, G., “The Niah Caves Project : Preliminary Report on the first (2000) season”, *Sarawak Museum Journal*, Vol. LV, No. 76, December 2000.

Bastin, J. dan Benda, H. J., *Sejarah Asia Tenggara Modern*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1977.

Baulger, D.C., *The Life of Sir Stamford Raffles*, The Pepin Press, Amsterdam, 1999.

Benedict Sandin, B., *The Sea Dayaks of Borneo Before White Rajah Rule*, Macmillan Ltd., London, 1967.

Blumer, J.G. and Katz, E., (ed.), *The Uses of Mass Communications*, Sage Publications, London, 1974.

Bonney, R., *Kedah 1771-1821 : The Search for Security and Independence*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1974.

Brill, E.J., (et. al.), *First Encyclopaedia of Islam 1913-1936*, M.T. Houtsma, Leiden, 1987.

Brooke, A., *The Facts About Sarawak*, Summer Times Publishing, Singapore, 1983.

Brooke, R., *The Three White Rajas*, Cassell & Company Limited, London, 1939.

Butcher, J.G., *The British in Malaya 1880-1941*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1979.

Caldwell, M., "The British Forward Movement 1874-1914", Mohamed Amin (ed.), *Malaya : The Making Of A New Colony*, Spokesman Books, Nottingham, 1977.

Cave, J., *Naning In Melaka*, Malaysian Branches of the Royal Asiatic Society (MBRAS), Monograph No. 16, 1989.

Chang Pat Foh, *Hereos of The Land of Hornbill*, Chang Pat Foh, Kuching, 1997.

Chang Pat Foh, *The Land of Freedom Fighters*, Kementerian Pembangunan Sosial, Kuching, 1995.

_____, *The Land of Freedom Fighters*, Kementerian Pembangunan Sosial, Kuching, 1995.

Che Yusoff Che Mamat, *Sekularisme : Perkembangannya Dalam Masyarakat Muslim*, Al-Rahmaniah, Kuala Lumpur, 1988.

Cheah Boon Kheang, *Komrad Bertopeng : Suatu Kajian Mengenai Barisan Bersatu Komunis Di Tanah Melayu 1945-1948*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1982.

Chew, D., *Chinese Pioneers on the Sarawak Frontier 1841-1941*, Oxford University Press, Singapore, 1990.

Chin Ung-Ho, *Chinese Politics in Sarawak : A Study of the Sarawak United People's Party*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1996, hlm. 37-39.

Chin, J.M., *The Sarawak Chinese*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1981.

Collins, J.T., *Dialek Melayu Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1987.

Collyer, B., "The Period of Japanese Occupation of Sarawak : Events Leading up to the Japanese Occupation", *Malaysian Historical Society* (Sarawak Branch), December 1976.

Colquhoun, I., *A Prosperous Press*, The Stellar Press, Barnet, 1961.

Cooper, A.M., *A Men of Sarawak*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1968.

Coulson, N.J., *Conflicts and Tension in Islamic Jurisprudence*, University of Chicago Press, Chicago, 1969.

Cowan, C.D., *Tanah Melayu Kurun Kesembilan Belas : Asal-Usul Penguasaan Politik British*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1970.

Cranbrook, E., "Northern Borneo environments of the past 40,000 years : Archaeozoological evidence" dan *Sarawak Museum Journal*, Vol. LV, No. 76, December 2000.

Crisswell, C.N., *Rajah Charles Brooke : Monarch of All He Surveyed*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1978.

D.S. Ranjit Singh, *The Making of Sabah 1865-1941 : The Dynamics of Indigenous Society*, University of Malaya Press, Kuala Lumpur, 2000.

Mohd. Dahari Othman, "Akhbar *Cahaya Pulau Pinang* 1900-1908", *JEBAT*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bil. 7/8, 1977/1978.

Daftar Kata Dialek Melayu Sarawak, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

Danez, V.H., *Women and Party Politics in Peninsular Malaysia*, East Asian Social Science Monographs, Oxford University Press, Singapore, 1987.

Deliar Noer, *The Modernist Muslim in Indonesia 1900-1942*, Oxford University Press, London, 1973.

Dexter, L.A. and White, D.W., (ed.), *People, Society and Mass Communications*, The Free Press, New York, 1964.

Dickson, M.G., *Sarawak and Its People*, Borneo Literature Bureau, Kuching, 1962.

Drs. Abdul Sani, *Lintasan Sejarah Pemikiran Perkembangan Moden Dalam Islam*, P.T. Raja Grafindo Persada, Jakarta, 1998.

Emery, E., *The Press and America : An Interpretative History of Mass Media*, Prentice-Hall, London, 1978.

Ensiklopedi Islam, PT Ichtiar Baru, Van Hoeve, Jakarta, 1999.

Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu, Jilid 2, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1995.

Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu, Jilid 4, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1995.

Esposito, J.L., *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, Vol. 4, Oxford University Press, New York, 1995.

Feiling, K., *A History of England*, MacMillan & Co. Ltd., London, 1959.

Frank, J., *The Beginnings of the English Newspaper 1620-1660*, Harvard University Press, United States of America, 1961.

Gould, S.B. and Bampfylde, C.A., *A History of Sarawak Under Its Two White Rajahs 1839-1908*, Henry Sotheran Co., London, 1909.

Irwin, G., *Borneo Abad Kesembilan Belas* (terjemahan Mohd. Nor Ghani dan Noraini Ismail), Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1986, hlm. 90-119 ; 163-190.

Great Britain Central Office of Information Reference Division, *The British Press*, Reference Division Central of Office Information, London, 1966.

Grenville, J.A.S., *The Collins History of The World In The Twentieth Century*, Harper Collins Publishers, London, 1994.

Hahn, E., *James Brooke of Sarawak : A Biography of Sir James Brooke*, Arthur Barker Ltd., London, 1953.

Haji Nor Tahir, *Patah Tumbuh Hilang Berganti*, Haji Nor Tahir, Kuching, 1987.

Haji Yusuf Heaton, "Haji Daud – a noted Sarawak ulama", *People's Mirror*, Borneo Press Clipping Services, Kuching, 29 Mei 1996.

Hajijah Jais, "Fajar Sarawak dalam Bidang Penerbitan Dekad 30-an", Hamzah Hamdani (ed.), *Wajah Sastera Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

Hall, D.G.E., *Sejarah Asia Tenggara*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1987.

Hamzah Hamdani, “*Melati Sarawak* : Satu Perbicaraan Tentang Tema dan Struktur”, Hamzah Hamdani (ed.), *Wajah Sastera Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

Harkavy, M.D., (ed.), *The New Webster's International Encyclopedia*, Trident Press International, Florida, 1996.

Heaton, Y.P., “The Anti-Cession Movement In Sarawak”, *Malaysian Historical Society* (Sarawak Branches), Mac 1976, Kuching.

Hepburn, J.P., *The Hand Book of Sarawak*, Malaya Publishing House, Singapore, 1949.

Ho Hui Ling, “Penyerahan Sarawak kepada Kerajaan British, 1946-1951”, *Malaysia Dari Segi Sejarah*, Bil. 29-2001.

_____, “Pertubuhan-pertubuhan Sosiopolitik di Sarawak, Tahun 1946-1963”, *Malaysia Dari Segi Sejarah*, Bil. 28-2000.

Hose, C., “Sarawak : An Independent State Within The Empire” dalam Kratoska, P.H., (ed.), *Honourable Intentions : Talk on the British Empire in South East Asia delivered at Royal Colonial Institute 1874-1928*, Oxford University Press, Singapore, 1983.

Hoyle, M.B., *A World in Flames : A History of World War II*, David & Charles Publisher, Devon, 1971.

Ibrahim Abu Bakar, *Islamic Modernism In Malaya : The Life and Thought of Sayid Syekh al-Hadi 1867-1934*, University of Malaya Press, Kuala Lumpur, 1994.

Ibrahim Mahmood, *Sejarah Perjuangan Bangsa Melayu*, Pustaka Antara, Kuala Lumpur, 1981, hlm. 62-69.

Ibrahim Yaacob, *Nusa Dan Bangsa Melayu*, N.V. Al-Ma'arif, Jakarta, 1951.

Imam Munawwir, *Kebangkitan Islam Dan Tantangan-Tantangan Yang Dihadapi Dari Masa Ke Masa*, Pustaka Nasional, Singapura, 1985.

Ismail Bakar, *Sejarah Tamadun Islam*, Jabatan Pengajian Arab dan Tamadun Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1999.

Ismail R. al-Faruqi and Lois Lamya'al Faruqi, *The Cultural Atlas of Islam*, MacMillan Publishing Company, New York, 1986.

J.P. Onglili, J.P., "Pre-Western Brunei, Sarawak and Sabah", *Sarawak Museum Journal*, Vol. XX, January-December, 1972.

Jackson, J.C., *Sarawak : Satu Kajian Ilmu Alam Tentang Sebuah Negeri Yang Sedang Membangun*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1976.

James Ritchie, *Tun Ahmad Zaidi : Son of Sarawak*, Pelanduk Publications, Subang Jaya, 2000.

Jaraiee @ Jarmi Sawal, "Ketandusan Akhbar Melayu di Sarawak : Salah Siapa?" Hamzah Hamdani (ed.), *Wajah Sastera Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

_____, "Pergerakan Bahasa-Sastera Melayu di Sarawak 100 Tahun", S. Othman Kelantan (ed.), *100 Tahun Pergerakan Bahasa Dan Sastera Melayu 1888-1988*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

_____, “Sumbangan *Utusan Sarawak* Terhadap Perkembangan Bahasa dan Kesusasteraan Melayu di Sarawak (1949-1971), Hamzah Hamdani (ed.), *Wajah Sastera Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

Johannsson, H., *From Lend-Lease To Marshall Aid : The Policy Implications of United States Assistance 1941-1951*, Akrafjall Reykjavik, Iceland, 1997.

Kamaruddin M. Yusop, “Rencana Pengarang *Utusan Zaman* 1955-1957”, Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Kedourie, E., *Afghan and Abduh : An Essay On Religious Unbelief and Political Activism in Modern Islam*, Frank Cass & Co. Ltd., London, 1966.

Khong Kim Hoong, *Merdeka! British Rule And The Struggle For Independent In Malaya 1945-1957*, Institute for Social Analysis (INSAN), Petaling Jaya, 1984.

Khoo Kay Kim, “English Newspapers In Malaya”, Mohd. Sarim Hj. Mustajab (et al.), *Akhbar dan Majalah di Malaysia : Sejarah dan Perkembangan*, Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1988.

_____, *Negeri-Negeri Melayu Pantai Barat 1850-1873 : Kesan Perkembangan Dagang Terhadap Politik Melayu*, Fajar Bakti, Petaling Jaya, 1984.

Kister, M.J., *Society and Religion from Jahiliyya to Islam*, Variorum Gower Publishing Group, London, 1990.

Knapton, E.J., *Europe 1450-1815*, Charles Scribner's Sons, Massachusetts, 1958.

Kodansha Encyclopedia of Japan, Kodansha Ltd., Tokyo, 1983.

Krausse, S.C.E., *World Bibliographical Series Volume 93, Brunei*, Clio Press Ltd., London, 1988.

Kronick, D.A., *A History of Scientific and Technical Periodicals : The Origins and Development of the Scientific and Technological Press 1665-1790*, The Scarecrow Press, New York, 1962.

Laswell, H.D., *Propaganda and Communications in World History*, An East-West Center, United States of America, 1979.

Lau, A., *The Malayan Union Controversy 1942-1948*, Oxford University Press, Singapore, 1991.

Lee Yong Leng, *Penduduk dan Penempatan Di Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.

Leiden, C. (ed.), *The Conflict of Traditionalism and Modernism in the Muslim Middle East*, University of Texas, Austin, 1966.

Leigh, M.B., *The Rising Moon : Political Change In Sarawak*, Sydney University Press, Sydney, 1974.

Lent, J.S., *Newspapers in Asia : Contemporary Trends and Problems*, Heinemann Asia, Hong Kong, 1982.

Leong Yee Fong, *Labour and Trade Unionism In Colonial Malaya : A Study of the Socio-Economic and Political Bases of the Malayan Labour Movement*, Penerbit Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang, 1999.

Lesen, G. F., "Yalta and The Far East", *The Meaning of Yalta*, Louisiana State University Press, Baton Raouge, 1970.

Levine, J.M., (ed.), *Elizabeth I : Great Lives Observed*, Prentice-Hall Inc., New Jersey, 1969.

Lin Yutang, *A History of the Press and Public Opinion in China*, Greenwood Press Publishers, New York, 1968.

Low, H., *Sarawak : Its Inhabitants and Productions*, Frank Cass and Company Limited, London, 1968.

MacDonald, M., *Borneo People*, Oxford University Press, Singapore, 1985.

MacVey, R.T., *Indonesia : Survey of World Culture*, Hraf Press, New Haven, 1967.

Mandeson, L., *Wanita, Politik Dan Perubahan : Pergerakan Kaum Ibu UMNO Malaysia, 1945-1972* (terjemahan Samsudin Jaapar), Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 1981.

Marshall, P.J., (ed.), *The Cambridge Illustrated History of the British Empire*, Cambridge University Press, London, 1996.

Mariam Mansor, “*Bulan Melayu*”, Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

McLuhan, M., “The Medium Is The Message”, Wells, A., (ed.), *Mass Media and Society*, Mayfield Publishing Company, California, 1975.

Mek Siti Hussin, “*Melayu Raya*”, Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

dan Aminah Mohd. Nasir, “Isu-isu Penting Awal 1950-an Dari Kaca Mata Akhbar Majlis dan Melayu Raya”, Khoo Kay Kim (ed.), *Sejarah Masyarakat Melayu Modern*, Jabatan Penerbitan Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1985.

Melvin, L. De Fleur and Sandra, Ball-Rokeach (terjemahan Noor Bathi Hj. Baharudin),
Teori Komunikasi Massa, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

Meyer, G.P., *Pioneers of the Press : The First Newspaper in America*, Fawcett Publications, New York, 1961.

Michel, H., *The Second World War*, Andre Deutsch Publisher, London, 1975.

Mohamad Nordin Sopiee, *From Malayan Union to Singapore Separation : Political Unification in the Malayan Region 1945-1965*, Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1965.

Mohammad Dris, "Perkembangan Kesasteraan Malaysia di Sarawak : Satu Pendekatan Daripada Sudut Sejarah" Hamzah Hamdani (ed.), *Wajah Sastera Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

Mohammad Hasbie Sulaiman, *Perjuangan Anti-Cession Sarawak : Peranan Utama Persatuan Kebangsaan Melayu Sarawak*, Persatuan Kebangsaan Melayu Sarawak, Kuching, 1989.

Mohammad Nor Abdullah, *Kemasukan Sabah dan Sarawak ke dalam Persekutuan Malaysia*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1979.

Mohammad Redzuan Othman, "Call of the Azhar : The Malay Students Sojourn in Cairo Before World War II", *Sejarah*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, No. 3 / 1994-1995.

Mohammad Yunus Hamidi, *Sejarah Pergerakan Politik Melayu Semenanjong*, Pustaka Antara, Kuala Lumpur, 1961.

Mohammed Yusuf Shibli, "The Descent of some Kuching Malays", *Sarawak Museum Journal*, Vol. V, No. 2, 1950.

Mohd. Hamdan Haji Adnan, *Pendapat Umum*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1995.

Mohd. Isa Othman, *Gerakan Protes Dalam Perspektif Sejarah Malaysia Pada Abad Ke-19 Dan Awal Abad Ke-20*, Utusan Publications & Distributors, Kuala Lumpur, 1999.

Mohd. Kornain Hashim, "Soal Kaum Imigren Dalam Akhbar Melayu (1930-an), Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Mohd. Safar Hasim, *Akhbar dan Kuasa : Perkembangan Sistem Akhbar di Malaysia Sejak 1806*, Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1996.

Mohd. Salleh Kassim, *Kewartawanan : Teori dan Praktis*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

Mohd. Sarim Hj. Mustajab, "Akhbar dan Majalah Agama Sebelum Perang", Mohd. Sarim Hj. Mustajab (et al.), *Akhbar dan Majalah di Malaysia : Sejarah dan Perkembangan*, Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1988.

_____, "Gerakan Islah Islamiah Di Tanah Melayu 1906 Hingga 1948", Khoo Kay Kim (ed.), *Malaysia : Sejarah dan Proses Pembangunan*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1982.

_____, "Profile Seorang Wartawan 1920-an : Mohamed Younus Abd. Hamid", *JEBAT*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bil. 7/8, 1977/1978.

“Satu Nota Tentang Haji Abbas Mohd. Taha”, *Malaysia in History*, Jilid XXI, No. 1, June 1978.

“Syeikh Muhammad Tahir Jalaluddin al-Falaki : Pelopor Gerakan Islah Islamiyah di Tanah Melayu”, *Malaysia in History*, Jilid XX, No. 11, December 1977.

Mohd. Setar Mohd. Rani, “Kegiatan penulisan golongan Melayu terpelajar Sarawak di dalam bidang penulisan 1930-1950”, *Malaysia Dari Segi Sejarah*, Jurnal Persatuan Sejarah Malaysia, Bil. 13, 1984.

Morrison, H., *Sarawak*, Donald Moore Gallery, Singapore, 1965.

Muhammad Noor Ibrahim (et al.), *Muqaddimah Mastika Hadith Rasulullah SAW*, Bahagian Hal Ehwal Islam, Jabatan Perdana Menteri, Kuala Lumpur, 1989.

Muhammad Qutb, *Jahiliyah Masa Kini*, Penerbit Pustaka, Bandung, 1985, hlm. 1-7.

Muhammad Rakawi Yusuf, *Hikayat Sarawak*, Sarawak Printing Company, Kuching, 1932. (Jawi)

“Melati Sarawak (terjemahan Rosenah Ahmad dan Philip L. Thomas), Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1987.

Muhammad Yusoff Hashim, *Pensejarahan Melayu : Kajian Tentang Tradisi Sejarah Melayu Nusantara*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1993.

Mustafa Suhaimi, *Jurnalisme Akhbar*, Progressive Products Supply, Kuala Lumpur, 1986.

Naimah S. Talib, *Administrators and Their Service : The Sarawak Administrative Service under the Brooke Rajahs and British Colonial Rule*, Oxford University Press, New York, 1999.

Nordi Achie, "Perjuangan Wanita Dalam Gerakan Anti Penyerahan 1946-1950", *Sarawak Museum Journal*, Vol. LV, December 2000.

_____, "Pemikiran Rakawi Yusuf Dengan Rujukan Khusus Terhadap Novel *Melati Sarawak* 1932 : Satu Tinjauan Awal", *Sejarah, Jurnal Jabatan Sejarah*, Universiti Malaya, No. 7/1999.

_____, "Pemikiran Pejuang Anti Penyerahan : Satu Tinjauan Khusus Terhadap *Utusan Sarawak* 1949-1950", *Sejarah, Jurnal Jabatan Sejarah*, Universiti Malaya, No. 8/2000.

_____, "Kemunduran Ekonomi Bumiputera Sarawak di Bawah Pemerintahan Kolonial British 1946-1950 : Satu Tinjauan Khusus Berdasarkan *Utusan Sarawak* 1949-1950", *Purba, Jurnal Persatuan Muzium Malaysia*, Bil. 2/2001.

_____, "Kemunduran Pendidikan Masyarakat Melayu di Sarawak Pada Awal Pemerintahan Kolonial British 1946-1950 : Satu Tinjauan Dari Perspektif *Utusan Sarawak* 1949-1950", *Malaysia Dari Segi Sejarah*, Persatuan Sejarah Malaysia, Bil. 29/2001.

Ong Boon Lim, *Ong Tiang Swee of Sarawak*, Malaysian Historical Society (Sarawak Branch), Kuching, 1990.

Ongkili, J.P., *The Borneo Response to Malaysia 1960-1970*, Oxford Universiti Press, Kuala Lumpur, 1972.

Ooi Keat Gin, "The Attitudes of the Brooke towards Education in Sarawak 1841-1941", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society (MBRAS)*, Vol. LXX, Part 2, 1997.

_____, *Of Free Trade and Native Interests : The Brookes and the Economic Development of Sarawak 1841-1941*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1997.

_____, "[Women] should be helpmates and not drags upon their husbands : Female education in Sarawak during the period of Brooke Rule 1841-1941", *Sarawak Museum Journal*, Vol. LIV, No. 75, December 1999.

Osman Amin, "Some Aspects of Religious Reform in the Muslim Middle East", Leiden, C. (ed.), *The Conflict of Traditionalism and Modernism in the Middle East*, University of Texas, Austin, 1966.

Parkinson, C.N., *British Intervention In Malaya 1867-1877*, University of Malaya Press, Singapore, 1960.

Persatuan Kesusasteraan Sarawak, *Fajar Sarawak : Akhbar Bahasa Melayu Yang Pertama Di Sarawak 1930*, Fajar Bakti Sdn. Bhd., Petaling Jaya, 1984.

Persatuan Kesusasteraan Sarawak, *Our Sarawak*, Persatuan Kesusasteraan Sarawak, Kuching, 1983.

Peter Mulok Kedit, *Modernization among the Iban of Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1980.

Pole-Evans, R.J., "The Supreme Council", *Sarawak Museum Journal*, Vol. VII, No. 7, 1956.

Pollard, E., *Kuching 1839-1970* (terjemahan Haji Zainal Abidin Zulcifly), Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1997.

Porrit, V.L., *British Colonial Rule in Sarawak 1946-1963*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1997.

Porter, A.F., *Land Administration in Sarawak*, Sarawak Government Printing Office, Kuching, 1947.

Priangle, R.M., “The Brooke of Sarawak : Reformers in spite of Themselves”, *Sarawak Museum Journal*, Vol. XIX, No. 38-39, July-December 1971.

Putit Matzen, “Pendidikan dan Pembangunan Masyarakat Melayu Sarawak”, *Sarawak Museum Journal*, Vol. XLVII, No. 68, December 1997.

Ramlah Adam, “Dato’ Onn Ja’afar : Wartawan dan Penerbit Akhbar 1930-1941”, Zainal Abidin Borhan (et al.), *Warisan Persuratan Johor*, Yayasan Warisan Johor, Johor Bahru, 1997.

_____, “Dato’ Onn Ja’afar 1895-1962”, Abdullah Zakaria Ghazali dan Adnan Haji Nawang (ed.), *Biografi Tokoh Pilihan Malaysia*, Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1997.

_____, *Ahmad Boestamam : Suatu Biografi Politik*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1994.

_____, *Burhanuddin Al-Helmi : Suatu Kemelut Politik*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 2000.

_____, *Dato’ Onn Ja’afar : Pengasas Kemerdekaan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1994.

_____, *Kemelut Politik Semenanjung Tanah Melayu*, Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1998.

Ramli Haji Ahmad dan Che Zaharah Che Hassan, “*Pengasuh*”, Khoo Kay Kim (ed.), *Lembaran Akhbar Melayu*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Reece, B., *Datu Bandar Abang Haji Mustapha of Sarawak*, Persatuan Kesusastraan Sarawak, Kuching, 1996.

_____, *Masa Jepun : Sarawak Under The Japanese 1941-1945*, Sarawak Literary Society, Kuching, 1998.

Reece, R.H.W., “Economic Development Under The Brookes”, R.A. Cramb, R.A. and Reece, R.H.W., *Development In Sarawak*, Centre of Southeast Asian Studies, Monash University, 1988.

_____, R.H.W., “The First Malay Newspaper in Sarawak”, *Sarawak Gazette*, April 1981.

_____, *The Name of Brooke : The End of White Rajah Rule in Sarawak*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1982.

Richard, A.J.N., *Land Law and Adat*, Sarawak Government Printing Office, Kuching, 1961.

Roff, W.R., *Bibliography of Malay and Arabic Periodicals Published in the Straits Settlements and Peninsular Malay States 1876-1941*, Oxford University Press, London, 1972.

_____, *Guide to Malay Periodicals 1876-1941* Eastern Universities Press, Singapore, 1961

_____, *Nasionalisma Melayu* (terjemahan Ahmad Boestamam), Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1975.

_____, *Sejarah Surat-surat Khabar Melayu*, Monograf Persekutuan Bahasa Melayu, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1967.

Runciman, S., *The White Rajahs : A History of Sarawak From 1841-1946*, Cambridge University Press, London, 1960.

Rusli A. Malem, "Takkan Melayu Hilang Di Dunia", *Bahasa dan Sastera Nusantara : Sejarah dan Masa Depannya : Kertas Kerja Pertemuan Sasterawan Nusantara III*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1984.

S. Natarajan, *A History of the Press in India*, Asia Publishing House, Bombay, 1962.

Sabihah Osman (et al.), *Sejarah Brunei Menjelang Kemerdekaan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1995.

_____, "Fajar Sarawak dan Utusan Sarawak Peniup Semangat Kesedaran Dan Perpaduan Orang-Orang Melayu Sarawak", Mohd. Sarim Hj. Mustajab (et al.), *Akhbar dan Majalah di Malaysia : Sejarah dan Perkembangan*, Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1988.

_____, "Keadaan Masyarakat Bumiputera Sarawak Pada Abad Kelapan Belas dan Awal Abad Kesembilan Belas : Satu Tinjauan Sejarah", *Malaysia In History*, Vol. XV, No. 2, December 1972.

_____, "Pelajaran Anak-Anak Perempuan Bumiputera Di Sekolah-Sekolah Melayu Kerajaan Di Sabah dan Sarawak Pada Zaman Kompeni Berpiagam (1881-1941) dan Regim Brooke (1841-1941) – Satu Tinjauan", *Malaysia In History*, Vol. XVIII, No. 2, December 1975.

_____, “Pemerintahan Brooke dan Pelajaran Bumiputera di Sarawak”, *JEBAT*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bil. 1, 1971/1972.

_____, “Penyertaan Orang Melayu-Islam Dalam Pentadbiran Sarawak dan Sabah Pada Abad Ke-19”, Rahmat Saripan (et al), *Masyarakat Melayu Abad Ke-19*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1991.

_____, “Socio-Political Organizations In Sarawak From 1930 To 1941”, *JEBAT*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bil. 15, 1987.

_____, “The Development of Malay Vernacular Education in Sarawak 1841-1941”, *JEBAT*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bil. 14, 1986.

_____, “The Malay-Muslim Response to Cession of Sarawak to the British Crown 1946-1951”, *JEBAT*, Jurnal Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bil. 18, 1990.

_____, *Perkembangan Pelajaran Bumiputera Sarawak 1841-1941*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1990.

Sadka, E., *The Protected Malay Stated 1874-1895*, University of Malaya Press, Kuala Lumpur, 1970.

Salam Ahmad, *Datu Patinggi Abang Haji Abdillah : Ketua dan Pemimpin Masyarakat Melayu Sarawak Pramerdeka*, Vicskill Sdn. Bhd., Sibu, 1995.

Sanib Said, “Islam di Sarawak : Sejarah Ringkas 1476-1941”, Khoo Kay Kim (ed.), *Tamadun Islam di Malaysia*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

_____, “Pertubuhan Bahasa dan Kesusastraan Melayu di Sarawak Sebelum Malaysia : Satu Pengenalan”, *Sarawak Gazette*, 30 April 1979.

_____, *Malay Politics in Sarawak 1946-1966 : The Search for Unity and Political Ascendancy*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1985.

_____, *Yang Dikehendaki : Biografi Yang Dipertuan Negeri Sarawak Tun Datuk Patinggi Hj. Ahmad Zaidi Adruce Mohd. Nor*, Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Sarawak, Kuching, 1991.

_____, "Melayu Di Bawah Brooke 1841-1941 : Mulanya Kejatuhan Sosio-Politik Melayu", *Sarawak Museum Journal*, Vol. XL, Part II, December 1989.

_____, "The history of Sarawak : Where do we begin?", *Sarawak Museum Journal*, Vol. LIV, No. 75, December 1999.

Saunders, G.E., "James Brooke's Visit to Brunei in 1844 : A Reappraisal", *Sarawak Museum Journal*, Vol. XVII, July-Dicember 1969.

Shorter Encyclopaedia of Islam, E.J. Brill, Leiden, 1974.

Siddiq Fadil, *Kebangkitan Umat : Kenyataan Dan Harapan*, Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia, Kuala Lumpur, 1983.

Slametmuljana, *Asal Bangsa dan Bahasa Nusantara*, Balai Pustaka, Jakarta, 1975.

Smith, A., *The Newspaper : An International History*, Thames and Hudson, London, 1979.

Sommerlad, E.L., *The Press In Developing Countries*, Sydney University Press, Sydney, 1966.

Southgate, G.W., *Tawarikh Empayar dan Komanwel British*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1966.

Stockwell, A.J., *British Policy and Malay Politics During the Malayan Union Experiment*, Monograph No. 10, Southeast Asia Studies, 1979.

Sultive, J.V.H., *Tun Jugah of Sarawak*, Fajar Bakti, Kuala Lumpur, 1992.

Sundasia Rosdi, "Harun Aminurrashid (Tuan Haji Harun bin Haji Mohd. Amin)", Khoo Kay Kim dan Fadzil Othman (ed.), *Sastera dan Sasterawan*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1980.

Syed Idrus Syed Ahmad dan R. Santhiram, *Perkembangan Pendidikan Di Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1990.

Syed Muhammad Al-Naquib Al-Attas, *Islam, Secularism and the Philosophy of the Future*, Mansell Ltd., London, 1985.

, *Islam and Secularism*, Muslim Youth Movement of Malaysia (ABIM), Kuala Lumpur, 1978.

Syed Qutb, "Islam Sebuah Sistem Hidup", Afzalur Rahman, *Ensiklopedia Sirah* (terjemahan Syed Putra Syed Ahmad), Jilid VII, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1995.

T. Komarusamy, "South Indians in Sarawak", dalam *Sarawak Museum Journal*, Vol. XL, No. 61, December 1998.

Talib Samat, *Syed Sheikh Al-Hadi : Sasterawan Progresif Melayu*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

Tan Eng Teik, "Perkembangan Akhbar-Akhbar Cina Di Malaysia", dalam Mohd. Sarim Hj. Mustajab (et al.), *Akhbar dan Majalah di Malaysia : Sejarah dan Perkembangan*, Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 1988.

Tan, L., "Syed Shaykh : His Life & Times", Gordon, A., (ed.), *The Real Cry of Syed Shaykh al-Hadi*, Malaysian Sociological Research Institute, Kuala Lumpur, 1999.

Tarling, N., *Britain, the Brooke and Brunei*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1971.

_____, *The Burthen, The Risk and The Glory : A Biography of Sir James Brooke*, Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1982.

Taufik Abdullah, *School and Politics : The Kuam Muda Movement in West Sumatera 1927-1933*, Cornell University Press, New York, 1971.

Tebble, J., *The American Magazine : A Compact History*, Hawthorn Book, New York, 1967.

Tenbrock, R.H., *A History Of Germany* (translated by Paul J. Dine), Longmans, London, 1969, hlm. 264-269.

The Concise Encyclopaedia of Islam, Stacey International, London, 1989.

The Historical Encyclopedia of World War II, Fact On File, New York, 1980.

The Hutchinson Dictionary of World History, Helicon Publishing, London, 1995.

Thompson, J.B., *The Media and Modernity*, Polity Press, Cambridge, 1995.

Treadgold, W., *Twentieth Century Russia*, Rand McNally & Company, Chicago, 1959.

Tregonning, K.G., *A History of Modern Malaya*, Eastern University Press, Singapore, 1964.

_____, *Under Chartered Company Rule (North Borneo 1881-1946)*,
University of Malaya Press, Singapore, 1959.

Tunstall, J., *Media Sociology : A Reader*, Constable Publications, London, 1979.

Walker, J.H., "Notes on the use of Malay and Abang in Sarawak", *Sarawak Museum Journal*, Vol. XL VIII, No. 69, December 1995.

Weisberger, B.A., *The American Newspaperman*, The University of Chicago Press,
United States of America, 1961.

Wells, A., (ed.), *Mass Media and Society*, Mayfield Publishing Company, California,
1975.

William, B. & Seymour, K., *The Columbia Encyclopedia*, Vol. 4, Columbia University
Press, 1963.

Williamson, J.A., *A Notebook of Commonwealth History*, MacMillan, London, 1967.

Winston, B., *The Image of the Media*, Davis-Poynter, London, 1973.

Wintour, C., *Pressures On The Press : An Editor Looks At Fleet Street*, Andre Deutsch,
London, 1972.

Wright, L.R., *The Origins of British Borneo*, Hong Kong University Press, Hong Kong,
1970.

Yahya Ismail, *Sejarah Pertumbuhan Bahasa Kebangsaan Kita*, Dewan Bahasa dan
Pustaka, Kuala Lumpur, 1981.

Yong, P., *A Dream of Freedom : The Early Sarawak Chinese*, Pelanduk Publication, Petaling Jaya, 1991.

Zainal Abidin Abdul Wahid (et al.), *Malaysia : Warisan dan Perkembangan*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1992.

Zainal Abidin Syihab, *Gerakan Wahabi : Tohmahan dan Jawapan*, Titian Sejati Enterprise, Kedah, 1998.

Zainal Arifin Abbas, *Sejarah dan Perjuangan Nabi Muhammad*, Jilid I, Pustaka Antara, Kuala Lumpur, 1982.

Zainal Kling, “James Brooke Dan Sarawak Pertembungan Budaya Timur Dan Barat Di Kurun Ke-19”, Khoo Kay Kim (ed.), *Malaysia : Sejarah dan Proses Pembangunan*, Persatuan Sejarah Malaysia, Kuala Lumpur, 1982.

Zaini Ojea, “Mohammad Bujang : Cerpenis Awal di Sarawak”, Hamzah Hamdani (ed.), *Wajah Sastera Sarawak*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1988.

Zaiton Ghani, “Wanita Melayu Dalam Politik 1946-1948”, Khoo Kay Kim (ed.), *Sejarah Masyarakat Melayu Moden*, Jabatan Penerbitan Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 1985.

Zakaria @ Mahmud Daud dan Ahmad Zaki Ibrahim, “Pemikiran Muhammad Abdul al-Wahab dan Pengaruhnya Kepada Dunia Islam Dalam Bidang Aqidah dan Politik”, Mohamad Kamil Ab. Majid, *Tokoh-Tokoh Pemikir Islam*, Angkatan Belia Islam Malaysia, Petaling Jaya, 1993.

Zakiah Hanum, *Tercabarinya Maruah Bangsa : Satu Himpunan Pemikiran Wartawan Akhbar Majlis 1945-1948*, Lajmeidak Sdn. Bhd., Kuala Lumpur, 1987.

Zulkifli Mahmud, *Warta Malaya : Penyambung Lidah Bangsa Melayu 1930-1941*, Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, 1979.

Zulkifli Yusoff, "Muhammad Abduh dan Sumbangannya", Mohamad Kamil Abdul Majid, *Tokoh-Tokoh Pemikir Islam*, Angkatan Belia Islam Malaysia, Petaling Jaya, 1993.

Temu bual

Nama	:	Abdul Hamid Abdul Rahman
Alamat	:	No. 39, India Street, 93800 Kuching.
Tarikh	:	5 / 1 / 2001-11-14
Masa	:	9.30-11.30 Pagi
Telefon	:	082-240666

Beliau lahir pada 1945. Mendapat pendidikan di Madrasah Islamiyah, Kuching. Meneruskan perniagaan ayahnya. Anak Haji Abdul Rahman yang paling rapat dengannya. Sering mengikuti kegiatan ayahnya dalam PKMS sejak akhir 1950-an. Abdul Hamid juga menjadi pembantu peribadi ayahnya khususnya untuk menguruskan fail, mesyuarat dan surat-menjurat. Tetapi, ia tidak ada dalam simpanannya. Sebahagian besar daripadanya dirampas oleh polis selepas berlakunya peristiwa penikaman Duncan Steward di Sibu pada 1949. Perlembagaan asal PKMS (1947) yang disimpan ayahnya hilang akibat pembaikpulihan pejabat kedai.

Nama : Ahmad Shukor Abdul Rahman
Alamat : 97, Kampung Tanjong
93500 Petra Jaya
Kuching
Tarikh : 5 / 1 / 2001
Masa : 3.00-5.00 Petang
Telefon : 082-442262

Beliau lahir pada 1932. Mendapat pendidikan di Sekolah St. Joseph dan Madrasah Melayu Sraawak. Anak lelaki kedua Haji Abdul Rahman Kassim. Ahmad Shukor meneruskan perniagaan ayahnya di India Street. Beliau mengikuti perjuangan ayahnya dalam gerakan anti penyerahan. Ahmad Shukor pernah menjadi sukarelawan ASAS dan membantu pengedaran *Utusan ASAS*.

Nama : Haji Mohammad Hasbie Sulaiman
Alamat : No. 304, Kampung No. 4
Jalan Datuk Ajibah Abol
93400 Kuching
Tarikh : 7 / 1 / 2001
Masa : 3.00-5.00 petang
Telefon : 082-420819

Lahir pada 4 Mac 1927. Pernah mendapat pendidikan di Royal Melbourne Institute of Technology, Australia. Bergiat aktif dalam gerakan anti penyerahan sejak 1946. Mohammad Hasbie pernah menganggotai ASAS, BPS dan Angkatan Pemuda Melayu Insaf di samping merupakan ahli Barisan 338. Mohammad Hasbie dipilih sebagai Naib Presiden PKMS pada 1964-1966. Pada 10 Oktober 1999, beliau dianugerahkan Tokoh Jubli Intan PKMS.

Nama : Haji Mohammad Mortadza Haji Daud
Alamat : Pejabat Mufti Negeri Sarawak
Tingkat Enam, Bangunan Mahkamah Syariah
93400 Jalan Satok, Kuching
Tarikh : 22 / 12 / 2000
Masa : 9.00-11.00 pagi
Telefon : 082-244169

Beliau lahir pada 4 Mac 1927. Pernah mendapat pendidikan di Madrasah Al-Junid, Singapura (1950). Anak lelaki pertama Haji Daud Abdul Ghani. Selepas kematian ayahnya pada 1933, beliau dipelihara oleh datuknya. Pada 1936, Mortadza belajar di Sekolah St. Thomas. Pada 1950-1953, beliau menuntut di Singapore Institute of Commerce. Mortadza menuntut di Kolej Islam Malaya, Kelang pada 1956-1959. Beliau dilantik sebagai Presiden Majlis Islam Sarawak pada 1965-1972.

Nama : Hajjah Kamsiah Hashim
Alamat : No. 180, Jalan Semarak
93050 Petra Jaya
Kuching
Tarikh : 21 / 12 / 2000
Masa : 9.30-11.30 pagi
Telefon : 082-420466

Beliau lahir pada 1940 di Kampung Datu, Sibu. Berkahwin dengan Kadri, anak Johari Anang pada 1958. Kamsiah merupakan menantu Johari yang paling rapat dengannya. Johari tinggal bersamanya sejak akhir 1950-an hingga kematianya pada 1964. Menurutnya, Johari hidup sederhana, minat membaca dan mengutamakan sikap berjimat cermat.